

E P I S C O P U S

4228 Potest dispensare in impedimentis ex jure Canonico dirimentibus: quatuor conditionibus concurrentibus, videlicet.

Dummodo, 1. Matrimonium sit jam bona fide contractum, 2. Matrimonium sit publicum, & impedimentum occultum, & separatio sine magno scandalo, infamia, aut damno fieri non valeat, 3. Pontifex adiri non possit, 4. Et periculum sit in mora. Fagnanus lib. 2. cap. Nominis, cit. de filii Presbyt. Hæc est communis sententia, cui adhæreo.

Ratio primæ, quia si matrimonium sit cum scientia impedimenti contractum, dispensare non potest; nam sicut Papa ex Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 5. excludit à spe dispensationis ab ipso obtinendæ eos, qui intra gradus prohibitos præsumperint scilicet contrahere, & maximè si consummare ausi fuerint: sic potiori iure prohibet Episcopis tunc dispensare.

Ratio secundæ: quia si matrimonium esset occultum, & impedimentum publicum, potius esset scandalum, si conjuges permanerent in copula fornicaria.

Ratio tertia, & quarta: quia si casus patetur dilationem, & posset fieri recursus ad Papam, cessaret necessitas recurrenti pro dispensatione ad Episcopum.

4229 Nec paupertas sufficit ad excusandum recursum ad Papam, quia pro impetratio dispensationis non est necessarius accessus personalis Romam. Imo pro impedimentis occultis facilis est recursus (maximè in nostris Regionibus Romæ propinquis) ad S. Poenitentiariam per publicum tabellarium, & ab ea obtinetur dispensatio gratis, etiam pro scriptura; pro qua re aptam instructionem habes n. 157.

Item pro impedimentis publicis fit recursus ad Datariam, quæ, legitima urgente causa, etiam pauperibus accedere non valentibus dispensare solet per litteras.

4230 Ratio, qua præmissis concurrentibus conditionibus possit Episcopus dispensare, fundatur primò in consuetudine, quam habent Episcopi super iis dispensandi; consuetudo enim dat jurisdictionem, ex cap. cùm contingat, de foro comp. c. Romana, de seni. excom. in 6. &c. Et ligantes, de Officio Ordinarii, &c. Dudum, §. licet, de electione: v. à n. 3274. ad 3281.

Secundò in epikeja, qua prudenter præsumitur de benignitate Summi Pontificis, quod non velit dispensationem sibi reservare in casu tantæ necessitatis, & cum tanto animarum periculo.

4231 Refert Fagnanus cit. sententiam Basili Pontii de marit. lib. 8. cap. 13. n. 6. quam plures moderni sequuntur, quod possit Episcopus in matrimonio etiam contrahendo dispensare in articulo mortis ad legitimandam prolem, etiam si impedimentum sit publicum.

4232 At rite eam rejicit; quia commodum privatum prolis, & mulieris, non est causa sufficientis, & urgens, ut inferior dispensare possit in impedimentis Summo. Pontifici per Canones Concilii generalis reservatis, maximè ante matrimonium contrahendum.

4233 Si autem Princeps bona fide jam matrimonium contraxisset in gradu prohibito, aut alio impedimento jure Canonico dirimenti, & alter conjugum constitutus esset in periculo mortis; ac insuper, nisi prolès susceppta per subsequens matrimonium validum legitimaretur, inidelis, aut tyrannus in Regno succederet; tunc (ait Fagnanus) rite possit Episcopus in impedimento dispensare, & matrimonium validare, ne salus Regni periclitaretur.

4234 Tunc igitur potest Episcopus contra Canones etiam Concilii Generalis dispensare, quoties magna urget causa, & tales circumstantia adsunt, ut prudenter præsumat, conditorem Canonis de casu illo non cogitasse, & si cogitasset, in prohibitione comprehendere noluisse; tunc enim locum habet epikeja, quia non debet præsumi, conditorem Canonis fuisse crudelē, cap. 3. de Postul. cap. licet, de Regul. cap. si quis relē, & in cap. cùm ad Monasterium, de statu Monachorum, num. 4. ver. Quid enim si tota Christianitas, vel etiam aliqua pars ejus esset in periculo?

4235 Quapropter Cardenæs dicit. 2. cap. 8. art. 13. q. 1. subdit, hanc sententiam esse moraliter certam, utpote ortam ex diabolo præmissa certis, quod consuetudo det jurisdictionem, & quod Episcopi consuetudinem habeant in recentis casibus dispensandi.

4236 Idem tamen tenet, non solum in impedimento occulto, sed etiam in publico, & pro foro externo, tam post contractum matrimonium, quam ante, in casu rarissimo urgentissimæ necessitatis, in periculo magni danni, & si periculum sit in mora, Tamb. cit. Diana p. 1. tract. 8. ref. 3. ver. sed obseru. Leander de matri. dis. 24. quest. 9. Tancredi rom. 4. tract. 2. quest. 78. pag. 202. Casum adducunt de Titio, qui postquam contraxit sponsalia cum Berta, habuit rem cum illa; insuper factus est illi affinis, eo quia habuit rem cum ejus sutoro: deinde constitutus in proximo & vero periculo mortis urgetur ad matrimonium contrahendum cum Berta, ut sic resarciantur honor puer-

pnelle, & proles fortè suscepta legitimetur, scius. An his suppositionis possit Episcopus dispensare?

4237 Idem docent in similibus casibus, in quibus ex mora nubendi imminet periculum manifestationis delicti, & inde simul mortis.

4238 Insuper Cardenæs cit. tenet, possit Episcopum dispensare etiam ante contractum, si eadem incommoda sequantur ante contractum quæ post contractum; & concludit his verbis:

(Cùm ergo tot sint Auctores de ea consuetudine contestantes, constat, talem consuetudinem esse plenè probatam, atque adeò moraliter certam. Et cùm certum sit, quod consuetudo det jurisdictionem, relinquitur certum, quod Episcopus habet jurisdictionem ad dispensandum in tali casu urgentissimæ necessitatis pro salute animarum. Unde consequenter sit, quod qui in tali casu ineunt Matrimonium cum tali Episcopi dispensatione, non eligunt opinionem probabilem, relicta tutori, sed sententiam moraliter certam, atque adeò non opponuntur huic Decreto Innocentii XI. Et licet verum sit, quod aliqui ex his Auctori bus contestantibus de tali consuetudine, loquantur de dispensatione post contractum Matrimonium; ea tamen dispensatio est ad illud contrahendum, quia quanvis tale Matrimonium dicatur contractum, revera est contrahendum, quia Matrimonium invalidum propter impedimentum dirimens, deber denud contrahi, ut subsistat, & si eadem urgentia necessitatis contingat in contrahendo, eadem est ratio ad dispensandum.)

Si impedimentum sit dubium, & non possit per diligentias vinci, possit Episcopum declarare, quod non sit opus dispensatione, tenet Clericatus cap. 135. num. 9. cum Tamb. & aliis quia præsumptio stat pro libertate. Non potest autem dispensare, si dubium sit de justitia causæ dispensandi; quia tunc præsumptio stat pro impedimento, quod supponitur certum. v. à n. 4295. ad 4298.

Q U A R E S

4239 Petrus est in secundo gradu consanguinitatis conjunctus cum Rosa, quam defloravit. Urget periculum vita utriusque, ut matrimonio copulentur, & honor pueræ matrimonio recuperandus: Petrus est graviter infirmus, ut non possit Romanam accedere: insuper dūlis expostis motivis petita fuit per litteras dispensatio à Summo Pontifice, qui eam denegavit; quatenus sunt persona infirma conditionis, & periculo vita utriusque occurri potest auctoritate Principis, cuius sunt Vassalli, qui est facti con-

Esp. Non posse. Non quidem ex consuetudine; quia hæc est solum quoad matrimonium contractum, non contrahendum; & in impedimento occulto, non publico: nisi in casu publicæ, non privatæ necessitatis, cui non potest aliter provideri.

Nec dicas, consuetudinem extendi ad contrahendum per paritatem rationis, 1. Quia consuetudo inducit ex actibus frequentatis, & praxi, minimè ex sola paritate rationis, 2. Quia falsum est, quod sit par ratio; nam licet matrimonium cum impedimento contractum sit invalidum, & inde post dispensationem contrahendum; urgentiores tamen militant causæ ad dispensandum post matrimonium, licet invalidè contractum; quoniam supponitur cohabitatio conjugum; & dubium prolis, &c. & major difficultas ad eos separandos.

4240 Nec ex epikeja; quia epikeja est fundata in præsumptione rationabili de benignitate Summi Pontificis, quæ non potest in casu præsumi, cum constet de expressa voluntate contraria, etiam circumstantiis omnibus expositis.

Tum quia talis epikeja in casu non habet locum, quia agitur de necessitate privata duorum plebeiorum, minimè de publica: nec sumus in casu de articulo mortis, de quo solum loquitur Pontius, qui affirmativam sententiam tenet.

Item: quia periculo dicto privato potest occurri per auctoritatem Principis, qui mulierem in tuto loco conservet, & cognatos terreat, &c.

4241 Insuper epikeja non habet locum, quia illi resistit Trident. sess. 24. cap. 5. de reform. quod vult, ut in secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Resistunt etiam Sacri Canones, & Concilia Generalia, quæ cùm sit edita quoad bonum publicum, non est in eis dispensandum ob bonum privatum.

COMMISSARIUS BULLÆ
CRUCIATÆ

4242 Ex facultate à Summo Pontifice ipsi concessa potest in foro conscientiae dumtaxat dispensare in impedimento affinitatis contracto ante matrimonium, dummodo sit occultum, & alter conjugum bona fide, & ignorans impedimenti contraherit; & quod de nullitate prioris consensus prius certificati, tacitaque (si videbitur ad evitanda scandala) causa

causa nullitatis, matrimonium inter se, etiam secretè, de novo contrahere possint, prolemque suscepit & suscipiendam exinde legitimam decerhendo. Hæc Bulla.

4243 Pro qua dispensatione danda est aliqua eleemosyna in subsidium Cruciatæ, juxta qualitatem personæ. Tamb. lib. 8. de matr. tral. 2. cap. 5. qui n. 15. refert praxim D. Francisci Salerno Commissarii Sede vacante, qui dispensationem cuidam pauperi concessit, cum onere dandi tarenos sex, qui sunt Julii ferè quinque, in subsidium Cruciatæ, addens, quod potuisse minus, si dispensandus pauperior fuisset.

4244 Et quia hæc dispensatio conceditur in foro conscientiæ tantum, sequitur, quod si postea impedimentum publicetur, tunc petenda est à Pontifice dispensationis ratificatio, & interim pro foro exerno sunt conjuges separandi; quod est servandum, quoties est in quolibet alio impedimento occulto in foro conscientiæ dispensatum, si postea promulgetur. Eo autem tempore publicitatis, si conjuges rem habeant, non peccant peccato fornicationis, quia sunt verè conjuges; sed peccato scandali, si adsit.

Denique potest Commissarius Cruciatæ dispensare ad petendum debitum: vide n. 4302.

C A P U T VII.

De Matrimonio invalido revalidando.

4245 **S**I Matrimonium fuit invalidum ex defectu consensus, vel ratione metus; si defectus fuit ex una tantum parte, altera inscia, sufficit, quod illa tantum consensum renovet signis externis, absque eo quod conjugi insciæ manifestetur, ad matrimonium revalidandum: quia consensus illius non solam habitualiter, sed etiam moraliter, & virtute permanet, quoniam usus matrimonii exercetur virtute illius consensus semel prestiti, & non jam (ut supponimus) retractati. Tamb. lib. 8. de matrim. tral. 4. cap. 7. §. 1. n. 5. ex D. Thoma, & aliis quamplurimis apud ipsum.

4246 Si defectus fuit ex parte utriusque, utraque debet novum consensum præstare. Renovari autem debet per verba de praesenti, hoc modo: dicat vir, *Angor scrupulis de nostri matrimonii valore, id est si aliquis defectus fuerit; iterum duco te in uxorem.* Vel interrogare poterit: *me diligis?* illa respondeat; utique: tunc subiungat: *angor scrupulis, &c. ideo si aliquis defectus fuerit, vis ex nunc me in matrimonium?* illa respondeat; *volo: tuus & ipse: et iam ego te velo in uxorem;* & maximè si co-

pula affectu maritali sequatur: vid. num. 3950. & 4025.

4247 Si fuit invalidum ob aliquod impedimentum juris Ecclesiastici, v. gr. cognationis, affinitatis; &c. tunc impedimento prius per dispensationem sublatum, renovent ex utraque parte consensum.

Et tunc pars ignara debet prius certiorari de nullitate, saltem in genere; quia consensus fuit ex utraque parte illegitimus, & cum ignorantia circa substantiam, quæque dedit causam contractui. Scotus in 4. d. 30. quæst. litt. 1. & A. Villal. & alii apud Cardenas disp. 2. num. 671. Accedit praxis S. Pœnitentiaria, ubi informula liter. ejus dicitur: *ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute aut latoris delictum nusquam detegetur, matrimonium cum eadem, & uterque inter se de novo, secretè ad evicanda scandalum, contrahere, &c. disp n'es.*

4248 Ex quo tria colliges, 1. Quod conjux ignara certiorari prius debeat de nullitate, 2. Quod sufficiat certioratio nullitatis in genere, non in specie, 3. Non esse opus, ut talis revalidatio fiat coram Parocho, & testibus, si impedimentum sit occultum; bene vero si publicum; quia cum matrimonium fuerit publicè contractum (licet invalidè) in facie Ecclesiæ coram Parocho, & testibus, cessant inconvenientia, ob quæ Trid. sess. 24. de refor. cap. 1. præsentiam Parochi & testium præscripsit. Tambur. cit. §. 3. qui ultra quamplures Doctores refert sic declarasse S. Pium V. Sacram Congreg. Card. & Rotam Rom. Quibus accedit praxis.

4249 Plures graves Doctores apud Cardenas cit. n. 670. tenent, non requiri talem certiorationem: sed sufficere, ut sola pars conscientia impedimenti consensum renoveret. At Cardenas cit. à num. 675. & Busemb. libr. 6. tral. 6. cap. 3. dub. 3. docent, hanc sententiam, utpote minus tutam, & tenuis probabilitatis, non esse practicandam, nisi in casu extremæ necessitatis; puta si pars conscientia prudenter timeat aliam partem diffensuram, & inde oriri gravissima mala sibi, aut proli, inimicitias, scandala, & mortem. Vel si foemina affinitatem contraxit cum viro, eo quia prius rem habuerat cum illius fratre: & si id revelet, timet mortem, aut perpetuam inimicitiam, quæ mala non possunt aliter evitari, quam omittendo hujusmodi certiorationem. Ita illi.

Addit Cardenas num. 676. quod in hoc 2. casu conjux conscientia poterit ignorantia dicere, *sex non habuisse consensum;* & quidem non mentitur, quia consensus ratione impedimenti fuit nullus: v. à n. 3618.

C A-

C A P U T VIII.

De indissolubilitate Matrimonii.

4250 **M**atrimonium, tam fidelium, quam infidelium, est indissoluble, & perpetuum, etiam jure naturæ & divino; quia ordinatur ad tria bona Matrimonii, quæ de jure naturæ perpetuitatem important; v. n. 3959. Unde Christus ait Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separabit.* Et Paulus ad 1. Corinth. 7. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit:* v. n. 4112.

4251 Matrimonium baptizatorum consummatum, in nullo casu dissolvi potest quoad vinculum. Est de fide ex Conc. Florent. in decret. de Sacr. ex Trid. sess. 24. c. 7. n. 4051.

MATRIMONIUM RATUM

4252 **S**ed non consummatum baptizatorum dissolvi potest quoad vinculum. Primo à Papa per potestatem extraordinariam à Christo ei traditam quod ea, quæ sunt necessaria bono Ecclesiæ regimini; sicut dispensare potest ex gravissima causa in voto solemnii, quod est plus.

Hinc in Matrimonio rato dispensaverunt Greg. VII. Martinus V. Eug. IV. & S. Pius V. quos refert Ardekin tom. 2. pag. 120. Del Bene part. 2. de inquis. dub. 337. sett. 66. num. 20. vide n. 4178.

4253 Secundò dissolvitur quoad vinculum per solemnum professionem Religiosam. Est de fide ex Trid. sess. 25. Can. 6. Idque jure Ecclesiastico, ut dictum est à n. 4062. & tunc post unius professionem liberum est alteri conjugi ad alias nuptias transire.

Hic, comprehenditur professio in Ordine Militari S. Joann. minime in aliis Ordinibus Militaribus S. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, quia horum professio, licet sit solemnis, est compossibilis cum Matrimonio, cum voveant castitatem solum conjugalem.

4254 Neque hic comprehenditur professio per vota biennii in Societate Jesu: quia Trid. declarat, hoc privilegium dñmni matrimoniū ratum ante contractum, esse à Christo concessum professioni Religiosæ solemni, hoc est sub votis solemnibus, professio vero in Societate est Religiosa, sed non solemnis, quia fit sub votis simplicibus; unde solum habent dirimere matrimonium contrahendum, videlicet illis supervenientis; idque ex speciali privilegio, & Declar. Gregorii XIII. per Bulam Ascende Domino: at non matrimonium Examen Ecclesiast.

ratum ante illa contractum. Tamb. tom. 2. lib. 8. tr. 5. cap. 6. §. 2. n. 10. cum Doctoribus Societatis contra Pontium lib. 9. cap. 6.

4255 Pro majori claritate scito, Ecclesiam cap. Publico 7. de Convers. Conjug. post matrimonium ratum non consummatum concedere conjugibus bimestre ad deliberandum de meliori statu, videlicet de ingressu Religionis, ita ut intra bimestre possit unus conjugum, etiam altero invito, ad Religionem transire, si matrimonium non consummavit.

Et tunc conjux superstes, ut ad alias nuptias transeat, expectare debet professionem illius; ita ut si sponsa ætatis duodecim annorum post matrimonium ratum sit Religionem ingressa, conjux superstes expectare deberet per quatuor annos, cum non possit sponsa ante annum 16. expletum ex Trid. validam professionem emittere; & tunc matrimonium ratum dissolvitur quoad vinculum.

4256 Elapso autem bimestre conjux tenetur sub mortali reddere debitum; quia tunc incipit jus ad petendum; unde peccat, si petenti neget. v. n. 1404. At est ei liberum Religionem ingredi, & in ea profiteri, etiam si plures anni in matrimonio rato præcesserint, ob privilegium Religionis de dissolvendo matrimonio rato, ut dictum est ex Trid.

4257 Quod Privilegium est divinum, acceptum ab Apostolis, & in Ecclesia per traditionem retentum ad favorem majoris perfectionis,

4258 At non conceditur Ordini Sacro, unde Matrimonium ratum non dissolvitur per Ordinem Sacrum supervenientem, ut est definitum à Joann. 22. in Extrav. Nec per Episcopatum; adeoque sic contra voluntatem uxoris ordinatus, justè potest ab ea revocari, ad quemcumque gradum elevatus, & ille tenetur vel Religionem ingredi, & in ea profiteri, vel ad uxorem redire, reddendo, & non petendo debitum, ob votum castitatis, quod quoad partem petendi uxori non præjudicavit, & servari potest.

4259 Bimestre computari debet à puncto rati matrimoniī, ad punctum, quo finit.

4260 Quo finito, si conjux prætextu ingressus Religionis cohabitationem, aut redditionem debiti differat, tunc potest à Judice Ecclesiastico, circumstantiis consideratis, assignato rationabili, ac peremptorio termino, & cautione exacta, compelli etiam per censuras Religionem ingredi, aut cum altero coniuge matrimonialiter cohabitare.

4261 Si vir intra bimestre ad deliberandum concessum, violenter, aut metu cadente in virum constantem, uxorem cognoscat, Gg non